

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K. K. HOFBIBLIOTHEK
OSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

53. H. 25

LIII. f/128

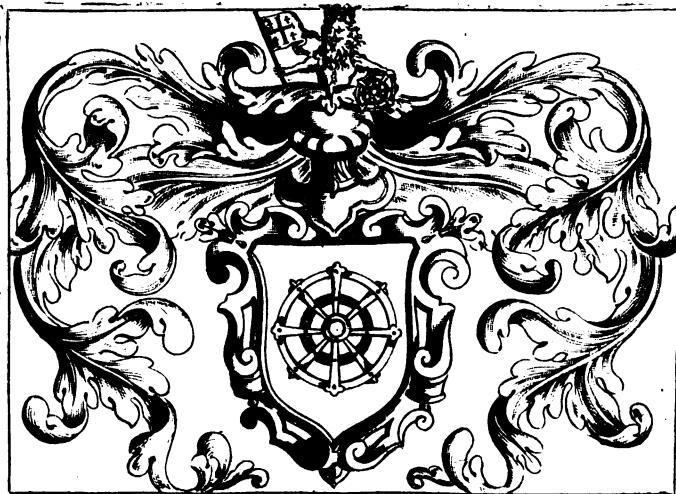
MAGNAE DEVVM MATTRIS IDAEAE & Attidis initia.

EX VETVSTIS MONVMENTIS
nuper Tornaci erutis.

*Edente iterum & explicante accuratius ad
veterum Auctorum mentem.*

L A V R E N T I O P I G N O R I O
Presb. Patauino.

C V M P R I V I L E G I O.

V E N E T I I S, M D C XXIIII.

Sumptibus Petri Pauli Tozzij.

Bibliopole Patauini.

*Ex Augustissimâ Bibliothecâ
Caesarea Vindobonensi:*

AMPLISSIMO VIRO,
 & Senatori prudentissimo
 D. DOMINICO
 MOLINO. F. P.

ON una fuit causa, Vir flu-
 strissime, quamobrem bunc aureo-
 lum libellum sub pralum reuoca-
 tum Amplitudini Tua nuncupa-
 rem. Primam sibi vendicat Ge-
 nius tuus, quem Musa, & Chari-
 tes suis manibus videtur finxiſe. Non mentior,
 nec blandior; testis est mihi, Fama constans, qua in-
 uitis inuidis eximias, ac propè singulares virtutes
 tuas in omnium ore, atq; admiratione iam collocauit.
 Sed ut cetera omittam, qua benè longam, & lucu-
 lentam efflagitarent laudationem; quis paulò huma-
 nior ignorare potest ardenter illum affectum, quo bo-
 nas litteras, & litteratos omnes amplecteris? Quali-
 a 2 bec

bet sponsione contendam, neminem esse, non dicam
 in tota Italia, sed ne in Europa quidem, in quo quis
 litterarum genere excellentem, qui Te non norit vel
 de facie, vel per epistolas, vel saltē à nominis cele-
 britate. Insignis sanè laus, qua quō pauciores Tui
 similes in societatem admittit, eò Te reddit insignio-
 rem. Porro, quis credat, magnum maxima Reipu-
 blica & Senatorem summis distentum occupationibus,
 litterato ocio vacare posse? Atqui verissimum est,
 non solum domum tuam à doctissimis Viris frequen-
 tari, cum quibus cotidiè sermones serere soles de re-
 bus litterarijs; verū etiam illos, qui per absentiam,
 Te frui nequeunt, assidue litteras ad Te mittere, qui-
 bus ē humanissimè respondes, ē eosdem persapè
 prouocas ad scribendum, urgesq; ut aliquid pangant,
 quō bonarum artium census auctior fiat, atq; locuple-
 tior. Operosum nimis sit, ē ab epistola compendio
 alienum, Indicem texere Virorum insigni doctrina,
 ē eruditione prstantium, qui Te ex animo colunt,
 ac venerantur; quosque tu diligis, non dicis causa,
 ē cùm opus est, auctoritate, ē beneficentia iuuare
 soles: Vnum tamen in praesentia sine piaculo silere
 non possum *L A V R E N T I V M P I G N O R I V M* aucto-
 rem huius Libelli, quem sat scio à te impensè amari,
 ac plurimi fieri ob aurei seculi mores, multiplicem
 eruditionem, ē exquisitam prsertim penitioris An-
 tiquitatis peritiam, quam affatim exprompsit in ex-
 plicatione Antiquissima Mensa Isiaca; quo conatu
 longe

5

longe felicissimo Mysteria Isidis arctissimis tenebris
innoluta tanquam è Tripode enunciauit: opus sanè
impeditum atq; reconditum, ideoq; superiorum secul-
lorum Antiquarijs ne suspicione quidem perium.
Cuius argumenti additamentum quoddam est per-
erudit a hac Diatriba de Initij Magnæ Deum Ma-
tris, quam sanè Iconibus auctam, emendatam, &
pluribus locis locupletatam eodem Pignorio Auctore
imprimendam curauit; ut alia omnino videri possit
ab ea, qua superiore anno Parisijs prodijt cum pra-
fatione Auctoris ad Nobilissimum Virum & litter-
rarum cum primis amantem Nicolaum Fabritium,
de Petrisco; cui pergratum fore confido hoc opuscu-
lum sub eius clarissimo nomine prius editum rursus
limatus, atq; auctius, Pignorio annuente, Tibi
Senatori Amplissimo, & sibi multis nominibus con-
iunctissimo dedicari. Epistola finem imponam, si
vnum à Tua Benignitate impetravero; ut scilicet
Amplitudo Tua me in postrema admissionis famu-
los admittere ne grauetur.

Patauij VII. Eid. Martij M DC XXIIIL

Illustriss. Amplitudinis Tua

Seruus deuinctissimus

Petrus Paulus Tolzius.

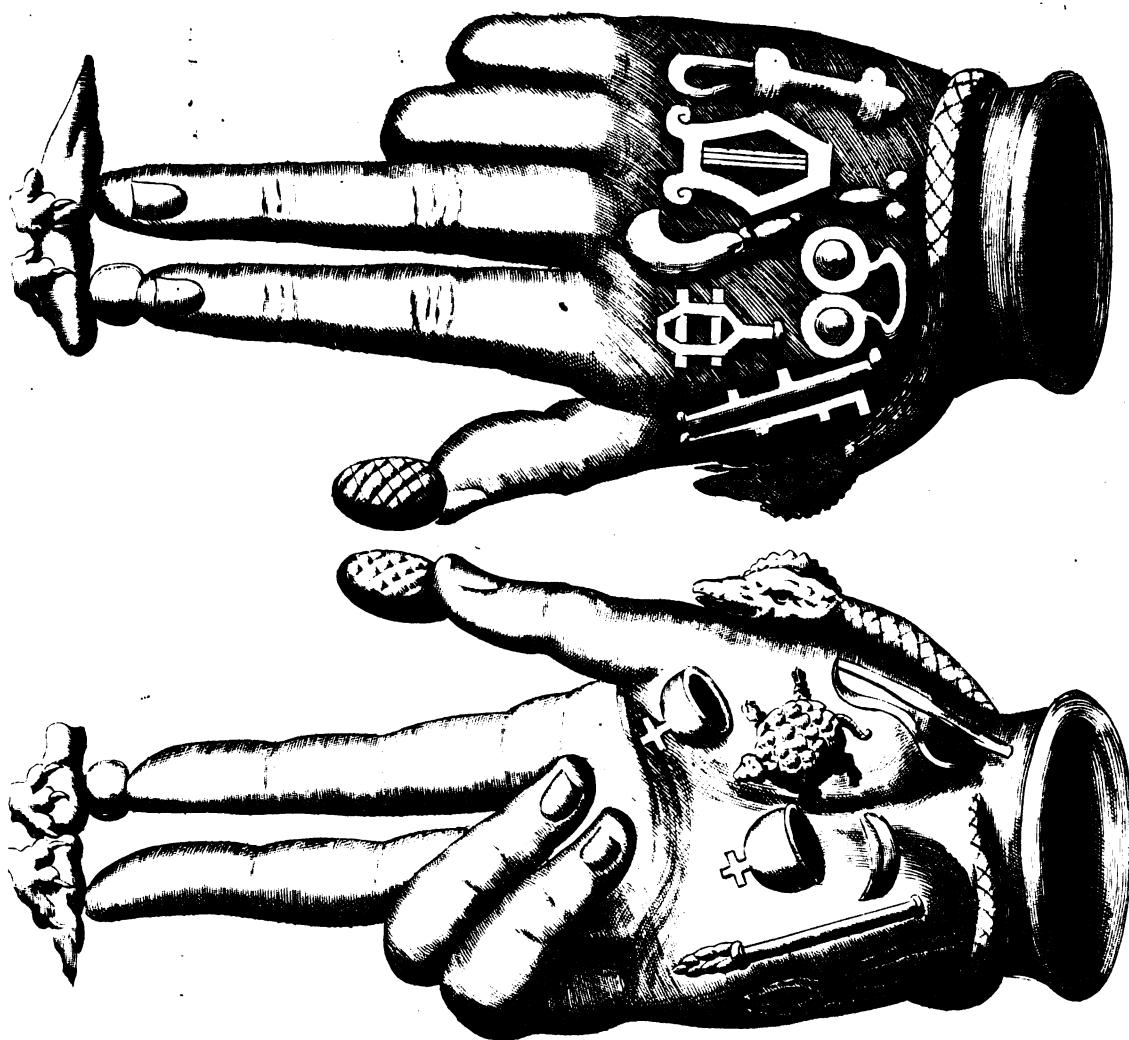
Lectori Laurentius Pignorius.

HAEC sigilla quæ vides (amice Lector) extabant olim Tornaci , prope quod etiam effossa fuerant, apud Dionysium Villerium Canonicum virum eruditum. Fuerunt autem ex aere omnia , & è sacrario (ni fallor) veteris alicuius Fani magnæ Deum Matris, cuius religio videtur etiam eo peruersisse ; ab eo fortasse tempore, quo Galli vt inquit Pausanias, in Atticis, Pesinuntem, ad montem Agdistin, nobile Atys tumulo oppidum cuperunt. Pesinunte etenim Acdestis, Atys corpus ceremonijs annuis, & sacerdotum antistitibus honorauit inquit Arnobius Lib. v. nec non & Strabo Lib. xij. Claudianus, in Eutropium , Lib. ij. Pausaniæ dictum firmat,

*Nuper ab Oceano Callorum exercitus ingens
Illis, ante vagus, tandem regionibus hæsit,
Gesaq; depositus Graio iam mitis amictu,
Pro Rheno poturus Halyn, —*

Attidis icunculam pauxillum argenti ornat vt dicemus : non dubio argumento & præclari artificis, quod loquuntur & ipsa oris liniamenta , & existimationis in qua fuerit apud Sacerdotem aliquem, siue apud procerum quempiam in Larario priuato, & familiari. Etvero apud me etiam visitur antiqua Pallas ærea, semipedis magnitudine, oculis, zona, & calceamentis ex argento incisis : qua vix aliud vidi magis absolutum in hoc genere veterum Sigillorum, quamvis etiam extent alicubi, vt vidimus olim, solido ex argento elaboratae imagunculae Martis & Fortunæ, rudiustculæ tamen, & minus politæ. Et hæc sane omnia Lararij vel Adyti alicuius instrumenta fuerunt vt dixi. Nisi malimus ad Initiatos referre, qui Initiorum quædam signa & monumenta , sibi a Sacerdotibus tradita, vt scribit Appuleius in Apologia quam vocant primam, seorsum sedulo conseruabant. Et apud hos moribus fuerat receptum (eodem teste) circumferre secum etiam peregre simulachrum alicuius Dei, ipsiq; diebus festis, thure & mero & aliquando vitimis

etimis suppli care. Quod & non omnino bene cessit Asclepiadi philoso pho apud Ammianum Marcellinum Lib. xxij. Verum hæc forte alias, latius disquiremus. Manus porro, dextra est; ita cōformata, vt pollicem, indicem, & medium, siue impudicum sustollat, annularem & minimum deprimat, eo scheme, quo nostræ Religionis Antistites populum olim solebant consignare, quodq; Pictores in effingenda C H R I S T I domini dextera manu, sacram Crucis tesseram imprimente, mordicus retinuere. At quare manui hæc symbola insculpta sunt? an quia Diabolus iam tunc studuerit eleuare mira calliditate, eum gestum, quem Christiani Sacerdotes adhibituri erant sacro signo exprimendo? an quia in ea manu crederent Ethnici viuere Atydis minimissimum digitum, qui perpetuo agitaretur motu, vt ex veteribus theologis tradidit Arnobius? an quia & Isis, vt infra dicemus, manum sacram ostentauerit in pompa? Verum, quia viri eruditи arbitrati sunt, hanc manum aliquando conspicuam fuisse inter signa militaria, quod Aquilam fulminiferam in summis digitis prætulerit; dicemus Aquilam Legionariam fuisse auream non æream, teste Dione Lib. xv. non quidem impositam digitis, sed fulmen prensantem vnguisbus, & stantem in summa hasta. vt passim ostentant Denarij gentis Antoniae: & alibi veteres nummi, vt apud Aeneam Vicum in Galba. At aliquando cernitur sine fulmine, vt perspicue in vetere monumento M. Pompei. Aspri, Romæ apud Cæsios, & in aliquibus Denarijs. Neque vero non erat hac nostra maior, vt pote conficienda, & edito loco in summo hastili statuenda. At solitaria & fulminifera sine hasta, visitur sæpe apud Gorlæum, media videlicet inter duo signa minora. Sed manui impositam (hac nostra excepta) ego numquam vidi. Arulæ insidentem vidi aliquando, Scipioni eburneo aliquoties, Globo non semel, Pyræ Cæsarum sæpius. Manus vero erant quidem in Signorum (vt ita dicam) censu: at diuersa conformatio ne, vt in Nummis Traiani apud Aeneam Vicum, & in Dætyliothe ca Gorlæi.

9

MAGNAE DEVVM MATRIS IDEÆ & Attidis initia.

TTIDIS nomine Phryges Solem venerati olim sunt. Ita Macrobius lib. I. Saturn. c. XXI. & Macrobius antiquior Arnobius li. V. extre-
mo. Huius Attidis , siue Attinis fabulam qui cupit peruidere, is adeat l'iodorum Siculum
li. III. Pausaniam in Achaicis , Arnobium in princ. lib. V. & Seruum in IX. Aeneid. & è recentioribus Gyraldum Syn. IIII. Cartarium nostræ Editionis pag. 190. 191. 192. Eius autem imago ea est quæ exhibetur , ore videlicet excell-
lentissimo , vt sunt Arnobij verba , & specie inter virginem & puerum
eximia . Catullus hoc idem voluit.

*Quod enim genus figura est, ego quod non habuerim?
Ego mulier, ego adulescens, ego ephebus, ego puer,
Ego gymnasii fui flos, ego eram decus olet.*

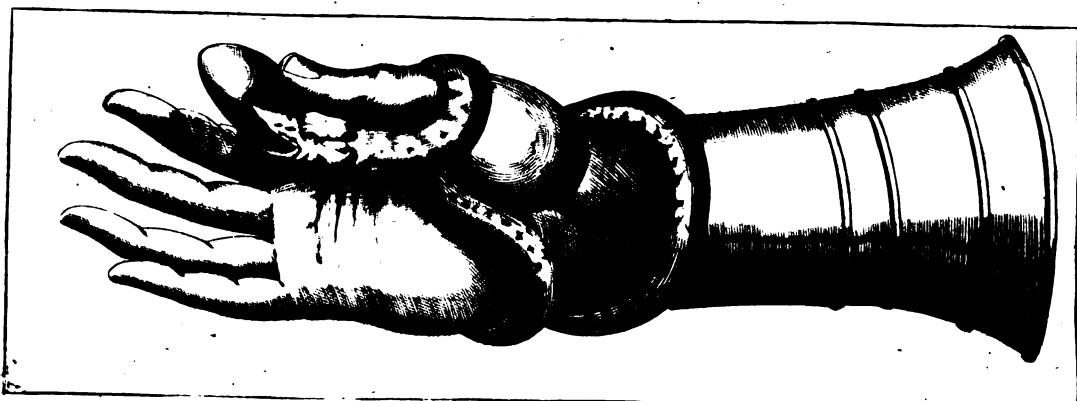
Marcianus Capella lib. I.

Atys pulcher item, curui & puer almus aratri.

Caput autem testum mithra Phrygem indicat. Hi enim hoc pileo vñ
sunt , vt nos alibi latius ostendemus. Braccas , quas gerit induit , vidi-
mus in vetere Ara , quam primus IACOBVS MAZOCHIVS
publicauit , in qua Attis Pinui innixus Cybelem aspergat . Reliquum
vestis diductum & sinuatum videtur mihi non carere mysterio , vt quod
sui ambitu & patore malum Punicum referat , cuius specie capta mater
Attidis Nana facta fuerit prægnans , vti scriptum reliquit Arnobius. Por-
ro digitæ dexteræ manus , index & impudicus virilia ostendentes eo al-
ludunt , vt commonstrent masculum pudendum , Deum matris delicias
illas luætuosas . Monile verò , cingulum , & Fibulae Bracciarum (siquos
hoc etiam scire delectat) incisa sunt omnia ex argento . Et hæc quidem
quoad Attidis imaginem satis. Manus ærea , cùm inanis sit , minimeque
solida , neque videatur adhæsse trunco brachij , ideo fabrefacta forsitan
fuit , vt sceptro , vel hastili non ita magno insereretur . Cui visui ? inquires.
Vt præferretur in pompa ipsi matri Deum. Qua plane ratione Antisti-
tum vñus Isidi prægestabat , *Sequitatis indicium deformatam manum sinistram*

B por.

porrecta palmula, ut scribit Appuleius lib. XI. Metam. Et sanè Isidis sacra non abierunt à mysteriis matris Deum. VIPIVS enim EGNATIVS FAVENTINVS PATER ET HIEROCERYX D. S. I. M. fuit etiam ficerdos Isidis : & C. MENATIVS SEVERVS matri Deum & Isidi fanum refecit : ut minime mirum sit hanc manus prælationem vtrobique fuisse receptam. Addamus quod OCTAVIVS ROSSIVS monuit in operoso illo & erudito volumine, quod appellauit antiqua Brixiae monumenta, in summa hasta simulacri TILLINI, indigenæ numinis, stetisse manum æream huic nostræ non valde absimilem.

Iam in manu quæ comparent explicabimus, si licebit per genium Antiquitatis. Carpum iplius circumambit Draco variegatus & caput cristatus. Et profectò in veteri signo marmoreo, quod extat Romæ in hortis IVLII IIII. extra portam Flaminiam, & edidit IOANNES GEORGIVS HERVVARTVS, truncum, cui innititur Attis, circumserpit Draco, punctis tergum interstinctus, non tamen cristatus. Est autem Draco inter præcipua solis argumenta, inquit Macrobius. Et in sacris Sabadijs Draco mysticus celebris est. Quæ quidem sacra minime disparata fuerunt ab his nostris Initijs, ut arguento esse potest imprecatio illa apud Appuleium, & quidem seniuiiri vnius ex hoc grege: *Ἄς τε καδαυερ σύρδην εὶς μυτόν, δελιρούντες πρεσβεῖαν, ομνιπότεντες εὶς ΣΥΡΙΑ, εὶς σάντου ΣΑΒΑΔΙΟΥ, εὶς ΒΕΛΛΩΝΑ, εὶς μάτερ ΙΔΑΕΑ, καμμένη ΑΔΟΝΕ ΒΕΝΟΥΣ δομίνα, κακούντες εἰς τὸν κακόν*. Et infra. *ταῦτα γὰρ εἰς Σαβάζιον, καὶ Μητρῶα.* Lucianus in Icaro-menippo. Iam enim cœna tempus erat, meque Mercurius arreptum iussit accumbere iuxta Panam, & Corybantas, & Attin ac Sabazium, inquilinos istos & ancipites

pites Deos. Idem in Deorum Concilio, atqui, o Iuppiter, Attis ille & Corybas, & Sabazius unde nobis tandem accersti veniunt? Cur autem caput Draconis batim pollicis obsideat, inde videtur factum, quod pollex (vt scriptum reliquit Atteius Capito) qui nomen ab eo quod pollex accepit, nec in sinistra cessat, nec minus quam tota manus in officio est. Quæ omnia Solis pollentiam vigilemque laborem, vt canit Prudentius, mirifice mihi exprimunt. Infra volam manus cauda Draconis sifstatur, è cuius regione surgit flagrum manubriatum (vt mihi quidem videtur) & ea profecto specie, qua cernitur gestari à Sole in nummis Elagabali, Alexandri, Gallieni & aliorum Augustorum, cum inscriptione ORIENTIS, SOLIS COMITIS &c. Prudentius contra Symmachum, lib. i.

Hoc sidus, currum, rapidasque agitare quadrigas

Commenti, & radios capitis, & verbera dextra,

Et frans falerasque & equorum pectora anbela, &c.

Nisi vero dicamus flagrum esse ex disciplina Gallorum. Appuleius lib. VIII. Arrepto denique flagro, quod semiuiris illis proprium gestamen est, contortis tenuis lanosi velleris protixa fimbriatum, & multiungis talis eonium tessellatum, indidem se se multis nodis conseruata istibus, &c.

Ouidios lib. IV. Fastorum.

Exultant comites: furiosaq; tibia flatur:

Et ferunt molles taurea terga manus.

Et hæc est, quæ apud Iuuenalem substantiæ, vt loquuntur Grammatici, Taurea est, Sat. VI.

Taurea punxit

Continuo flexi crimen, facinusq; capilli.

Supra flagrunt repit Testudo, quæ an aliqua ratione Cybelen attingat mihi proflus incomptum est; nisi huc illatam velimus quod nuptias auerisaretur. Seruius è membranis Fuldensibus in I. Aen. Virgo quedam nomine Chelone, linguae impatiens fuit. Verum cum Iuppiter Iunonem sibi nuptijs iungeret, præcepit Mercurio, vt omnes deos vel homines, atque omnia animalia ad nuptias connocaret. Sed omnibus quos Mercurius monuerat conuenientibus, sola Chelone iridens & derogans nuptijs, nectens moras adesse contempserit. Quam cum Mercurius non venisse notauisse, denuo descendit in terras, & ædes Chelonis supra fluum positas, præcipitauit in fluum, ipsamque Chelonem in animal sui nominis vertit, quam nos latine Testudinem dicimus: fecitque vt pro pena dorso testum, velut damnum suum prona portaret. Ita Seruius. At nuptias Attidis ipsa etiam Cybele auerisabatur. Arnobius libro citato, verum etiam mater adolescentuli fatum sciens, interq; homines illum tamdiu futurum saluum, quamdiu esset solitus a MARTINO NII fædere, nequid accideret mæsti, &c. Sunt qui illud ex Pacuvio suggesterint,

Sanguine cassa, domiporta, TERRIGENA, &c.

MARTINVS quidem SANDELLIVS amicus noster, multarum atque adeò reconditarum litterarum notitia insignis, arbitrabatur Testudinem hic expressam fuisse, veluti notam silentij & Taciturnitatis,

nitatis, quibus imperatis Initiorum olim omnium mysteria obsignabantur. Et sanè extabat, ut narrat Pausanias in Eliacis, signum Veneris cœlestis, Phidiæ opus, quod altero pede Testudinem premebat. Hanc nonnulli arbitrii sunt ideo adhibitam, quod silentium indicaret, tanquam locupletem muliebris formæ dotem, & vnicum veluti censum. Testudo enim præter valde tenuem sibilum, cumque abruptum, nihil præterea vocis habet. Inde recte est apud Symposium.

Viva nihil dixi, quæ sic modo mortua canto.

Accedit eiusdem ingenium, quo se totam abdere, & aspectui subtrahere consuevit. Eximie ad mysteriorum (ut ipsi quidem rebantur) vim seorsum habendam, & profanorum oculis cripiendam. Virgilius de hisce nostris in II. Aen.

Hinc fida silentia sacris.

Vbi Seruius, & Iul. Pomponius Sabinus, cuius hæc sunt; Nefas erat perfacere sacra Cybelis, tantum paucis nota erant. Sic iussit ipsa Cybele, cum eruditus Idæos Dactylos, & doceret initiandi morem. Diodorus ait, morem initiandi, quem Dardanus accepit à Ioue, nefas erat aperire nisi initiatis, ideo fida silentia. Addamus similitudinem etiam quamdam cognominum intercessisse. Ut enim Cybele, φιρίπολις, & θυρυοφόρος, ita hæc nostra φιρτουκος, & domiporta dicta est. At hæc tamdiu placeant, quamdiu prodeant meliora certioraque. Pilei & ipsi ad normam eorum, quos gestant Castores & Dioscuri, fabrefacti, ad Rheam ideo spectant, quia Samo-thracum Deorum, Curetum, Corybantum, Cabyrorum gestamina videntur fuisse, & Castores ipsi affines hisce omnibus fuerunt, ut ex ijs, quæ habet Strabo lib. X. & ex Vectio Bassio in Arateis Phænomenis, & Hugonis Grotij notis ad Syntagma Aratorum coniicere est. addamus porro & apud Cephalenies MAGNOS DEOS appellatos fuisse, vt notat Pausanias in Atticis. Quæ fuit legitima Magnæ Deum Matris, & Attinis nomenclatura, vt indicant veteres Inscriptiones. Seruius ad III. Aen. hæc habet, *Varro vnum esse dicit Penates & magnos Deos. Nam & in basi scriebatur MAGNIS DIIS.* Et idem Varro & alij complures magnos Deos affirmant simulacula duo virilia Castoris & Pollucis, in Samo-Thracia ante portum sita, quibus naufragio liberati vota soluebant. Macrobius lib. III. Saturn. cap. I V. addit, *Varro humanarum II, Dardanum refert, Deos Penates ex Samo-Thrace in Phrygiam, & Aenean ex Troia in Italiam detulisse, &c.* Crux ipsa in summis Pileis quo pertineat mihi incomptum est. Apparet certe in Geminorum Pileolis apud Aratum, ex editione Cl. Viri Hugonis Grotij, qui minus recte, mea quidem sententia, torulum interpretatur. Torulus enim Plautinus sub Petaso fuit. At hæ Cruces in summo Pileo. Torulus autem videtur effictus in vetere Nummo, qui est Mercurij apud me.

Suos igitur Castoras habuerunt & Phryges ipsi. Luna excrescens vel illam narratiunculam, fabellam verius, exprimit, quam Diodorus Siculus ex Atlantidarum theologumenis compilauit, vel Attidis mysticum ornatum, qui in nummis aliquot veteribus cernitur, huius lunaris sectiuncula ad pectus eiusdem adfixæ.

Virga, siue illud sceptrum sit, Pinea insignitum, potestate Solis asserit, qui cuncta moderatur. De nuce Pinea inferius suo loco agemus. Manus extimam partem ornant proximæ à capite Draconis Tibiae, quarum altera videtur expressisse acutum tinnitum, altera grauem bombum, ut loquitur Apuleius. Et Tibiarum fuit inuentor Marfyas, si Diodoro credimus, qui Cybelæ amicus fuit. Varro apud Seruium lib. IX. Aen. non admodum graphicè ad picturam nostram; *Tibia Phrygiæ* extra unum foramen habet: sinistra duo, quorum unum acutum sonum habet, alterum grauem. Seruius magis apposite, ad illud ex Aeneidos IX.

biforem dat Tibiacantum,

Biforum;

Bisonum, imparem. Et seruauit eis Tibiarum suarum, id est Phrygiarum naturam. Tibiae aut Serranae dicuntur, quae sunt pares, & aequales habent cauernas. Aut Phrygiae quae & impares sunt, & inaequales habent cauernas. Post Tibias Cymbala & Sistrum in conspectu sunt. Illa eadem penè figura visuntur etiam Romæ, in veteri ara marmorea, quam citauimus, apud Cæsios, secantia decussatas faces. Virgilius in IV. Georg.

Tinnitusque cie, & matris quate Cymbala circum.

Vbi haec Seruius; Matris Cymbala: quae in eius tutela sunt, ideo quod similia sunt hemicyclis cali, quibus cingitur Terra, qua est mater Deorum. Haec Martialis lib. XIV. 204. appellat Aera, quod aerea essent.

*Aera Celenaos lugentia matris amores
Esuriens Gallus vendere saepe solet.*

Idem lib. V. 42.

Et concubino mollior Celena,

*vbi non parum mihi subit mirari, cur Martialis Celena immiscuerit ijs,
quæ Pessinunte celebrabantur. Distant enim Sangarius & Mar syas non
minimo terrarum tractu, ut ex tabulis Geographicis patet, & Claudiani
Carminibus, lib. II. in Eutro.*

*Sangarium, ritrei puro qui gurgite Galli
Aultus, Amazonij defertur ad ostia Ponti.
Icarium pelagus, Mygalæaq; littora iuncti
Mar sya, Mæanderq; petunt —*

*At haec sollempne est Poetis confundere. Nisi dicamus, Celenaos trans-
stulisse ad suam regionem hasce omnes religiones, emulatione quadam,
ut olim siebat, Civitatum; & cuius non parua extant vestigia apud ve-
teres auctores. Alioqui apud Pessinuntem & Dindyma stata & legitima
fuerunt haec sacra. Ammianus Marcellinus, lib. XXII. vnde dextror-
sus: itinere declinato, Pessinunta conuertit, visurus vetusta Matris ma-
gnæ delubra, &c. Et antiquum Epigramma.*

*Qui colitis Cybelem, & qui Phryga plangitis Attin
Dum vacat, & tacita Dyndima nocte silent,
Flete meos cineres &c.*

*vbi notandus est ploratus, apposite ad aera lugentia Martialis. Attis
enim plangebatur, vt & Oliris, & Adonis. Quod & Iulius Firmicus no-
tauit; lugete Liberum, lugete Proserpinam, lugete Attin, lugete Osirin, sed sine
nostræ contumelia dignitatis. Est autem prosopopœia Solis loquentis, ad-
uersus eam hærelin, quæ Macrobij tempore viguit, Solem ipsum in
varia numina diuidentem. Sistrum ad Isidem pertinet, neque ideo
ab ludit à magna Matre. Marcianus enim Capella libro I I. in lunari
circulo statuit Sistra Niliaca, Eleusinam lampada, Arcum Diætynnæ,
& Tympana Cybeleia. Mentulam illustrant illa Arnobij. Dicite o ite-
rum, ergone Deum Mater genitalia illa deserta cum floribus, ipsa per se mereens
officiofa*

officosa sedulitate collegit, ipsa sanctis manibus, ipsa diuinis contrectauit & sustulit flagitosi operis instrumenta fædique? &c Culter (si modo is culter est; æmularunt autem falcem vinitoriæ, quam delineauit Columella) non aliò referendus est, quād ad exfectionem virilium. Iuuenal. Sat. II.

*Quid tamen expectant, Pbrygio quos tempus erat iam
More superuacuam cultris abrumpere carnem?*

Cultri autem figuram exhibit antiquum marmor, Capuæ; apud Gruterum 640. 11. vtebantur vero Coqui Cultro. Plautus, Aulularia. Ev. quia Cultrum habes C O N. Cocum decet Venatores etiam, Martialis Lib. I. 115.

— Stupuitq; superbus
Venator, cultro nil supereſe ſuo.

Et hos Seceſpitæ appellant nostri Antiquarij, non omnino male. Testula alioqui vſum tuſſe Attinen notat Arnobius, & filice ante Arnobium Catullus.

Dinellit illa acuto ſibi pondera filice.

De cithara ſuperfluum videtur vt sermonem instituamus. Ea enim Solis & Apollinis gestamen eft fatis notum. Virgilius lib. XI. Aen.

Ipſe ſuas artes, ſua munera letus Apollo.

Augurium Citaramque dabit —

Et Apollo magnæ Matris amasius fuit, teste Diodoro Siculo. Quod ſequitur ſtatuerunt eſſe Gladium, quo vſi ſunt Galli, ad brachia ſibi quiſque diſſecanda: in pompa nimirum & lymphato illo diſcurſu. Apuleius lib. VIH. Lucretius lib. II.

Telaque preportant violenti ſigna furoris

Ingratos animos, atque impia peccora volgi

Conterrere metu que poſſint numine diue.

Ceterum antiqui gladiorum capulos, & infima vaginarum ita frequenter ornarunt vt hic videmus, cum tamen gladij mucro in acumen, defineret, neque eſſet arcuatus, vt plerique arbitrantur. Et hoc ſchemate conſpiciebat antiquus Gladius, apud LAEL. PASCHALINVM Romæ, vt nos non ita pridiem vidimus, & alij non ſemel. Gladij porro vſum & primum inuentum Diodorus ad Curetas refert, li. V. Biblioth. At Curetes cum Idæis Daſtylis & Corybantibus non ſemel confundunt veteres auctores, Strabone etiam teste. Seruius eximiè ad lib. III. Aen. Alij tradunt, Curetes & Corybantes, matris Deum ministros, cuſtodes ſicut dictum eſt pueri Iouis, ad plurimas res maximi vſus hominibus extitiffe. Claudianus Libro ſæpe citato,

Interea gelide ſecretis partibus Ide

Dum ſedet, & thysos ſpectat de more Cybele,

Curetumque alacres ad tympana uifcitas Enſes.

Et lib. II. de raptu Profer.

Seu tu sanguineis vluſantia Dindyma Gallis

Incolis, & ſtrictos Curetum deſpicis Enſes.

For.

Forceps quæ subsequitur Vulcanum indicabit, quem Pilcus & Tenax (nos Italice *Tenaglia*) insignierunt apud veteres, ut in Aureliæ, & Cæsiæ gentis Denarijs adnotatum est. At Vulcanus Cœlo natus, cuius meminit Cicero lib. III. de Nat. Deorum, Cybelen cognatione aliqua videtur attingisse. Et certè Marcianus Capella Terræ patrem Vulcanum nominat. At Terra magna mater fuit. Lucretius.

*Quare magna Deum mater, materque ferarum
Et nostri genetrix hæc dicta est corporis vna.*

Summum fastigium Pollicis digiti infidet nux Pinea, qua Iiacos vños fuisse scribit Acl. Lampridius in vita Commodi Imperatoris. Ut ex hoc etiam capite liqueat, quod sub initium huius commentatiuncula monuimus, indiscretas fuisse horum numinum apud antiquos rationes. Statius lib. X. Thebaid.

*Sic Phryga terrificis genitrix Ideæ cruentum
Elicit ex adytis, contemptaque brachia ferro
Scire retat, quatit ille sacras in pectora Pinus,
Sanguineosque rotat crines, ac vulnera cursu
Exanimat, paucet omnis ager, respersaq; cultris
Arbor, & attoniti currum erexere leones.*

Vbi videtur falsus Luctatius Placidus, qui Pinus sacras consecratae facies interpretatur. Pinus autem arbor in penetralia templi Matris Deum inferebatur, in Attidis memoriam, ut scribit Arnobius lib. V. non semel. Quod nimur sub ea Attis virum exuisset, vel trunco illo induruisse, ut canit Ouidius lib. X. Metamorph. Inferebatur vero lanarum velleribus stipitem circumvoluta, & ramicos redimita & compcta violaceis coronis. Dies autem status & solemnis huiusc illationis fuit X I. Kal. Aprilis, ut ex vetere Kalendario Constantiniano me docuit HIERONYMVS ALEANDER, cuius docti & eruditissimi illud idem commentarij propediem prodibunt. In eo est legitima hæc festi diei formula ARBOR INTRA T. vnde natum videtur glossema Luctatij ad illa Statij.

Respersaque cultris,

Arbor.

ARBOR. *Pinus, que colitur in sacris Matris Deum, sub qua iacuit Attis, Matris Deum dilectus.*

Seruius ad illa IX. Aen.

Tinea sylva mihi multos dilecta per annos

Scriptis, congrue nam Pinus in tutela Matris Deum est. Qui imitatus est Claudianus Lib. I. de rap. Proserp.

Templiq; colendi;

*Religiosa silex, densis quam Pinus obumbras
Frondibus, & nulla lucos agitante procella
Stridua coniferis modulantur carmina ramis;
Terribilis intus Thyasi, veramq; mixta*

C 3.

*Concentu delnbra gemunt, v'lulatibus Ide
Bacchatur, timidas inclinant Gargara sylvas.*

&c. graphicæ.

In eadem media simulacrum iuuenis subligabatur (inquit Iul. Frnicus)
Attinis videlicet: idque ex Dei fortasse monitu, vt scribit Diodorus
Siculus. Hinc Pinus in tutela Cybeles fuit. Phædrus lib. III. Fabular.

— *Quercus Ioui,*
Et Myrtus Veneri placuit, Phæbo laurea,
Pinus Cybele, Populus celsa Herculi.

Pinus autem figura, vt in marmoribus & gemmis olim hæc fuit.

Expressit vero hic Artifex Virgilianum illud ex Ecl. VII.

Hic arguta sacra pendebit fistula Pinu.

& illa Macrobij Lib. I. Saturn. cap. 21. *Solem vero sub nomine Attinis ornant Fistula & Virga.* Ad nucem Pineam vt reuertamur; extat apud Macrobium insignis iocus Cascellij I. C. qui consulenti an nux Pinea Pomum esset, respondit, Pomum futurum, si in Vatinium misisset. Lib. II. Saturn. cap. 6. At sinc exceptione pronunciauit Martialis Lib. XIII. 25.

Toma sumus Cybeles, procul hinc discede Viator,

Ne cadat in miserum nostra ruina caput.

Cybele autem dicta est à monte Cybelo, seu Cybele. Virgilius Lib. III. Aen.

Hinc Mater cultrix Cybeli —

& Ouidius in IV. Fastor.

Inter ait viridem Cybelen, altasq; Celenas.

Imposuit autem pictor, siue alius quispiam GABRIELI SIMEONIO, & Io. GEORGIO HERVARTO, vt alia specie nobis exhiberent ex marmore PENNENSI, inter MASSILIAM, & AQVAS SEXTIAS eruto. Indicem & impudicum

C dicum

dicum digitos, ut ex fragminibus etiam nunc apparet, obsidebat olim Aquila, quæ fulmen vnguibus prensabat. Illa Iouem vtique significavit, qui Agdistis, seu Acdestis pater fuit; cuius cruore extitit repente (ut diximus) malum Punicum, quo in sinu reposito, concepit Attidem mater. Manus autem hæc gestu & conformatioне, dextram Attinis exhibet, ut videmus in signo vna cum ipsa eruto. Neque absurdum erit opinor excurrere tantisper hic, & emendare insignem Vlpiani locum, in quo de magna Matre agitur; ut in pristinum nitorem restituatur qui haec tenus in mendo delituit, ad speciem elegans, & elaboratus. Huic ego Laruum omnium primus forte detraxero. Locus est in Libello, cui titulum adscriperunt, Institutionum seu Titulorum, ex corpore Vlpiani, Lemmate, *Qui heredes institui possunt.* Recenset ibi I. C. Deos illos, quos ex S. C. seu Constitutionibus Principum, heredes libebat instituere. Enumerat vero *Iouem Tarpeium, Apollinem Didymæum, Martem in Gallia, Mineruam Iliensem, Herculem Gaditanum, Dianam Ephesiam.* Hucusque recte omnia; porro adiungit *Matrem Deorum Cybelem, eam quæ Smyrna colitur.* Cybelen hanc ne fanaticus quidem ullus somniauit umquam. Quid enim Vlpiano, cuius proprietatem atque elegantiam viri docti suspexerunt, cum poetica illa voce, quæ tautologian etiam inuitato exprimeret? At vero cordatus nescio quis (I.O. T I L I V S fortasse) cui plerosq; veteres I. C. ferimus acceptos, qui que hunc Librum primus edidit, manu scripti Codicis scripturam bona fide exhibuit multis in locis. ingenue, hoc & religiose. Vedit enim vir eruditus quisquis ille fuit latitare nescio quid sub ea Librarij manu, quæ hasce litterarum notas descripsisset, **M A T R E M D E O R V M S I P E L E N S I M Q V A E H Y S M Y R N E C O L I T V R.** Hæc antiquæ lectionis altius impressa vestigia eo primum me traduxerunt, ut cogitarem scripsiisse Vlpianum **M A T R E M D E O R V M S I P Y L E N S E M I S I N Q V A E S M Y R N A E C O L I T V R.** Neq; omnino mala hæc mihi diuinatio videbatur, coniectanti **ISIN**, ex Librarij oscitantia, & Litterarum cognitione, antecedentis dictio[n]is extrema, antiquo & alibi saepius prodito vitio inuasisse. Aderant meæ Emendationis rationes ut sane opinabar satis exquisitæ. Pausanias in primis eruditus antiquitatum indagator, Lib. III. Magnesios testabatur, qui in Sipyli parte Aquilonari sunt, signum Matris Deum adseruasse, longe omnium quotquot extabant antiquissimum. Huisque antiquitatis vel Senatum vel Principium aliquem rationem habuisse ut mihi persuaderem, Asylorum iura vetustati plerumque innixa, ut apud Tacitum, a simili compellebant. Accedebant præterea Magnetum merita, qui in bello, quod Populus Romanus aduersus Mithradaten gessit, egregiam operam nauarunt. Iam vero quod ad Isiden attinet, quæ Smyrnæ coleretur, retulerat pridem in litteras Aristides, Sactor. serm. III. & Sacerdotem & Templum Isidis Smyrneæ, in quo ipse Isidem, & Sarapidem, anfernis hostijs exorasset. Neque vero permouebant me aliquorum

rum voces , absonum videri Aegyptiam superstitionem adeo probatam . Vlpiano, vt inter maiorum gentium Deos Istin adnumeraret . Succur- rebat enim , id non Iurisconsulto ipsi , sed Senatui , Principibusue , qui superstitionibus indulsissent , vitio vertendum . Fungi ipsum enarrato- ris munere non philosophi . Quæ si non placerent ; non eum esse me , qui miraretur hominem Christianis infensum , Deorum cultui plus ni- mio addictum , sordida monstra scriptis suis intexuisse . Hoc nimirum iure obtigisse

*His quibus exactas placuis seruare tenebras ,
Splendentemq; die medio non cernere Solem .*

vt missum faciamus , Vlpianum Præfectum Prætorio fuisse eius Prin- cipis , qui *Istium & Serapium* (Lampridij verba sunt in Alexandro) decen- ter ornauit .

Neque vero inficias iuerim , non displicuisse mihi emendationem alteram , ab antiqua scriptura minimum abeuntem : ea fuit , M A T R E M D E O R V M C Y B E L E N I S I N Q V A E S M Y R N A E C O L I T V R . ita tamen vt Cybeles cognomentum topicum fuerit . de quo Pisander apud Stephanum in K Y B E L E I A , Strabo Lib . XII . Diodorus Siculus Lib . III . Suidas & alij . Hæc vt dixi speciosa & ve- ra videbantur , quæ etiamnum videntem meliora probantemque alli- ciunt tamen . Verum , vt sunt posteriores curæ meliores , commodum occurrit Aristides , qui non semel in Sipylo Smyrnam illam antiquam , ibidemque Iouis matrem , Deorum thoros , & Corybanum choros re- censuit . An idem sibi voluit Plinius Lib . XIV . cap . IV . *nascitur* (Ma- roneum) *Smyrnae regione , iuxta delubrum Matris Deum* ? Antiquissimam autem religionem Smyrnæi videntur in nouam urbem translatuisse , & veteri seruato loci cognomine , in Metroo excoluisse . Neque vero meritis in Pop . Rom . Smyrnæi Magnesijs erant polthabendi , si Corne- lius Tacito credimus . Legamus igitur M A T R E M D E O R V M S I P Y L E N S E M , quam vt secerneret Vlpianus ab ea , quæ apud Magnesios colebatur , adiecit , Q V A E S M Y R N A E C O L I T V R .

APPENDICULA.

Ilius Gregorius Gyraldus vir sane accuratissimus proprio Syntagma de Rhea & Ope , multa differuit , quæ eru- ditum Lectorem instruere possunt . Nos hic Analecta quædam dabimus eruta è varijs Inscriptionibus Mar- morum & Nummorum . Itaque monemus primum A . Augustinum Dial . V . hanc epigraphen D . M . M . I . I . recte interpretatum esse Deum matri magnæ Ideæ , minus recte Deæ magnæ matri Isidi . marmor enim præfert Cybelen non Isidem . Licet enim hæc mysteria (vt non semel monuimus) coaluissent , vt satis superq ; C 2 indi-

- 20
- Indicant carmina Cypriani, seu Tertulliani, ad Senatorem apostamatam;
- II. tamen Isis alio cultu, & schemate fingebaratur. Monemus secundo Pierium Valerianum virum impense doctum lib. 39. Hieroglyphic. recentissime Nummum Faustinae Aug. cuiusmodi & nos olim habuimus, in cuius auerba superficie spectabatur Cybele Leoninæ insidens sellæ, sphæramque inter manu & genu continens, cum nonnulla hallucinatione.
- III. Non enim sphæra, sed tympanum est certo certius. Monemus tertio Adolphum Occonem Pierij auctoritati nimis in hoc detulisse, in suis Numismatibus, cum posset nummum inspicere, & tympanum adnotare.
- IV. re loco sphæræ. At Catalogo, quem recitat Seruius MAGNOR. DEO-RVM Lib. III. Aeneidos ex variorum Auctorum sententia, adiungi posunt Mater Deum & Attis, quibus duo monumenta posita sunt sub hac inscriptione DIS MAGNIS, apud Gruterum 27. 4. & 28. 2. porro Idæam appellantur ab Ida vel Cretæ vel Troiæ; utrobique enim
- V. colebatur, ut scripsit Virgilius. Magnam cur dixerint petamus ex Lucretio, & Arnobio. Mater Deum magna Porta Aug. & Traiani, siue Triani Felicis quæ fuerit alij viderint; exscripsit autem Gruterus 308. 10. 11. fide Iusti Lipsij, marmor mendose, quod emendatum habetur
- VI. apud Phil. Cluuer. Lib. III. Ital. antiq. cap. III. Cerariam quam appellat antiquum marmor apud eumdem 101 c. 2. mihi prorsus est incomperatum. nescio quid sane Cereris redolet, quam eandem esse cum Magna
- VII. Matre nonnulli arbitrati sunt. Attis qui & aliquando Attin, ΤΥΦΟΣ altissimus, celissimus nuncupatus est, ut in vetere Inscriptione apud Gruter. 28. 1. Solem nimirum omnia peruidentem, omnia perlustrantem esse censebant, ut diximus. Vidiinus etiam appellatum Minotaurum & Minoturanum, petita fortasse a nomine alicuius vici nomenclatura. Succurrebatq; Minotaurus, nisi amicus noster FEL. OSIVS vir ornatissimus, humaniorum litterarum in hoc nostro Gymnasio publicus Interpres ostendisset mihi duas veteres Inscriptiones Romæ recentes eratas.

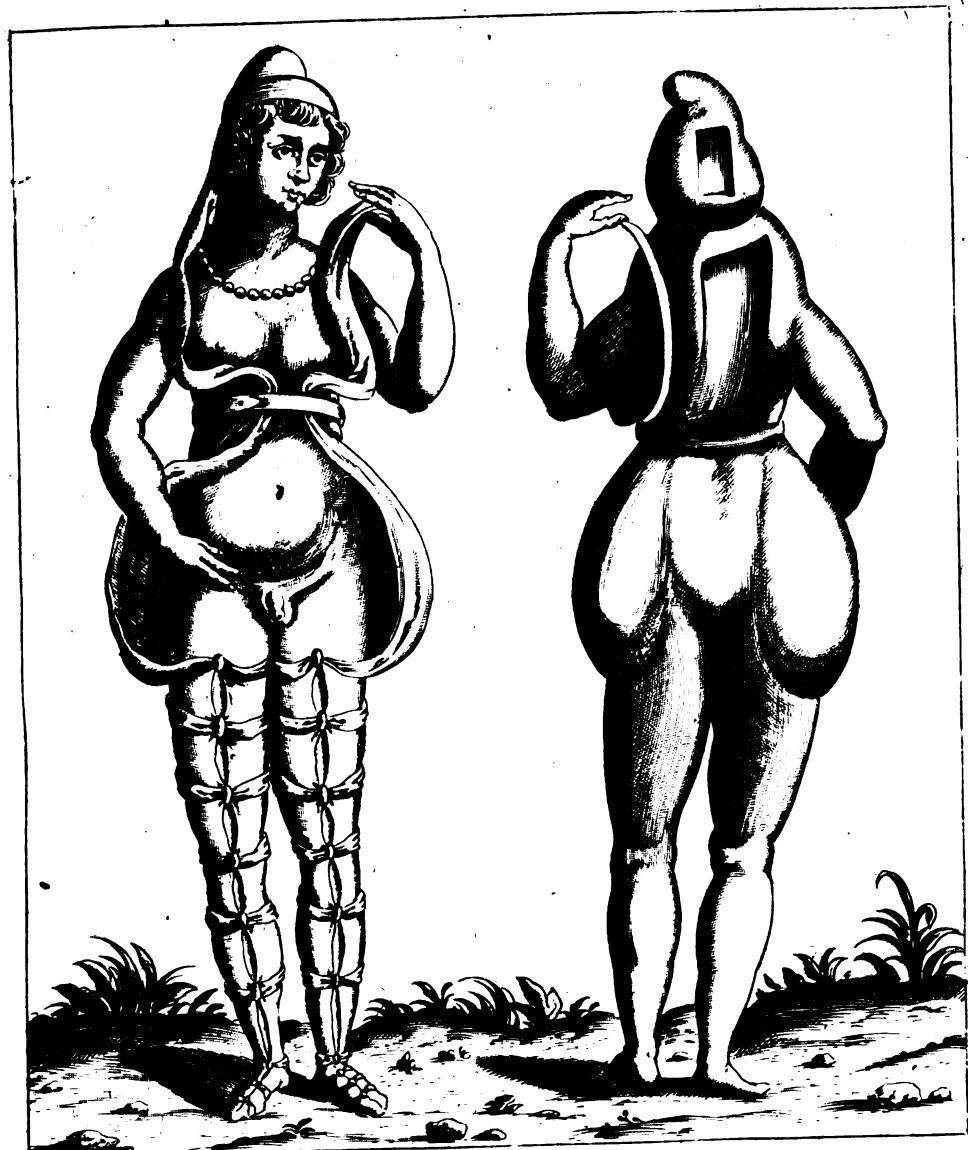
M. D. M. I

E T A T T I D I S A N C T O
M E N O T Y R A N N O
Q. C L O D I V S F L A V I A N V S
&c.

&

MATRI DEV M MAGNAE
IDEAE. SVMMAE. PA
RENTI. HERMAE. ET ATTIDI
MENOTYRANNO INVICTO
&c.

Quæ

Quæ sanè longe abeunt a Minotauro. Quare A M P L I A N D V M. Videamus autem in hisce Inscriptiōibus Cybelen summam, & parentem appellari, Attidē sanctum, & inuictum . quod postremū adiūctum Herculī , Soli , & Mithræ conuenit : imò huic vni proprie si Comedianum audimus.

I N V I C T V S

Inuictus de petra natus si Deus habetur

Nunc ergo vos de ipsis date priorem

Vicit petra Deum quærendus est petra creator.

Insuper & furem adhuc depingitis esse

Cum si Deus esset ræquam non furto rivebat

Terrenus utique fuit & monstrosa natura

Vertebatq; boues alienos semper in antris

Sicut & Cacus Vulcani filius ille .

hactenus Auctor concilmatæ editionis, & desperatæ. Attin appellatum X. Phryga vidimus in vetere Epitaphio vt retulimus apud Cæsios Romæ. Mater Deum magna Idæa , & Attis populi Romani apud Gruterum XI. 308. 7. ita videntur esse appellati receptis publica auctoritate sacris. XII. Quod ex nuncupatione ipsius Archigallî satis patet . Cuius erat vaticinatio, vt præter antiquum marmor Gruterianum xxx. 2. Appuleius & Tertullianus cum risu & infestatione notaerunt . Ceterum in parergis XIII ararum horum Deorum fere semper visuntur Tauri & Arietes , vt in Inscriptiōibus sit mentio Taurobolij , & Criobolij , cuius præterea meminit Iulius Firmicus, *Tauribolum [Taurobolium] vel Oriobolium [Criobolium]* scelerata te sanguinis laba [tabe] perfundit ; vel scelerato tabo . at labes etiam ferri potest .

At quale hoc sacrum ? Prudentius Iculenter expressit in Romano XIV martyre, quem omnino vide.

*Agnoscis illum quem loquor miserrime ,
&c.*

vbi meminit tabidi roris, & tabi. Et hoc fuit Taurobolium Criobolium- XV. que percipere, & Taurobolio in æternum renasci , vt ipsi quidem non minus ridicule, quam impie arbitrabantur . hoc Taurobolium & Criobolium facere . hoc accipere . Tauropolia vero , quorum meminit Ca- XVI sa bonus ad Athenæum Lib. VI. Aniñad, cap. 16. an huc pertineant, viderint doctiores . in Inscriptiōibus certe Gallicanis Taurobolium , & Tauropolium promiscue legitur. Ad Matrem Magnam, & Attidem, vt redeamus, qui plura de ijs volet, adeat Fulgentium Lib.III. Mythologicon , & Lucianum de Syria Dea .

Cum

Cum pagellæ aliquæ vacarent, visum est heic exscribere integrum
Lucretij locum cuius suprà. mentio facta est, quòd ad eiusdem argu-
menti illustrationem mirificè conducere visum fuerit. Extat au-
tem libro I.

*Principio tellus habet in se corpora prima,
Vnde mare immensum volentes flumina fontes
Affiduè renouent : habet, ignes vnde orientur.
Nam multis succensa locis ardent sola terræ.
Eximij verò furit ignibus impetus Aetnæ.
Tum porrò nitidas fruges, arbusta que leta
Gentibus humanis habet vnde extollere possit :
Vnde etiam fluidas frondeis, & pabula leta
Montiuago generi possit præbere ferarum.
Quare magna Deum mater, materque ferarum,
Et nostri genitrix hæc dicta est corporis vna.
Hanc veteres Graium docti cecinere poetae
Sublimem in curru bijugos agitare leones:
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram :
Adiunxere feras, quia quamuis effera proles
Officijs debet molliri victa parentum.
Muralique caput summum cinxere corona :
Eximij munita locis, quia sustinet vrbeis :
Quo nunc insigni per magnas prædicta terras
Horrificè fertur diuina matris imago.
Hanc variae gentes antiquo more sacrorum
Idaam vocitant matrem, Phrygiasque cateruas
Dant comites, quia primum ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cepisse creari.
Gallos attribuunt, quia numen qui violarine
Matris, & ingratij genitoribus inuenti sunt,
Significare volunt indignos esse putandos,
Viuam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circùm
Concaua, raucisonoque minantur cornua cantu,
Et Phrygio stimulat numero caua tibia menteis,
Telaque præportant violenti signa furoris,
Ingratos animos, atque impia pectora volgi
Conterrere metu que possint numine diue.
Ergo cum primum magnas inuencta per vrbeis
Munificat tacita mortaleis muta salute:
Aere atque argento sternunt iter omne viarum
Largifica stipe ditantes, ningunque roscarum*

Floribus,

Floribus, vmbantes matrem, comitumque catervas.
 Hic armata manus (Curetas nomine Gray)
 Quos memorant Phrygios) inter se forte catenas
 Ludunt, in numerumque exultant sanguine lati: &
 Terrificas capitum quatientes numine cristas,
 Dictaos referunt Curetas: qui Iouis illum
 Vagatum in Creta, quandam occultasse feruntur,
 Cum pueri circum puerum pernice chorea
 Armati in numerum flarent: pernice chorea
 Armati numerum pulsarent aeribus era,
 Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
 Aeternumque daret matri sub pectore volnus.
 Propterea magnam armati matrem comitantur,
 Aut quia significant diuam pradicere, ut armis,
 Ac virtute velint patriam defendere terram:
 Praesidioque parent, decorique parentibus esse.

F I N I S.

V E N E T I I S, M D C X X I I I .

Ex Typographia Miserina.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z174183603

